

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 916 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	14
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	20
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	26
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	34
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	35
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	38
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	44
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	50
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	53
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	58
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	61
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	65
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	72
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	76
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	81
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	87
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	92
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	98
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	105
Raxmanova Xurinisho Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	109
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	114
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	118
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	
Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	126
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	131
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	137
Aminov Farrux Farxadovich	

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	142
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	145
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	151
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	153
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	162
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	168
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	172
Иноятова Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	176
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	180
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	186
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	193
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	197
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	202
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi	207
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi	211
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	220
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	224
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования.....	231
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи	
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность	236
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўгли	
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности	242
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi	247
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг.....	252
Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Factoring Operations in Banks.....	257
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish.....	261
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati	268
Oybek Elmuratov	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish.....	272
Uzakova Umida Ruzievna	

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy	278
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich	
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	282
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Difuza Ilhomovna	
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari	288
Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi	292
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi	299
S. Y. Ismoilova	
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish	304
Qurbonova Firuza Solexovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi	310
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari	316
Olimova Nodira Xamrakulovna	
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	328
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvda faoliyat uzluksizligini baholash	335
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий	339
Махкамова Надира Саидмуратовна	
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili	344
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish	349
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	
Mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari	355
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilgan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi	361
Amonova Dilafro'z O'tkurovna	
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish	366
Axmedov Miraziz Alisherovich	
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari	371
Hamrokulov M. O.	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi	379
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich	
Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati	383
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе	392
Шадиева Дилдора Хамидовна	
Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan o'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	396
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari	406
Oybek Toshmurovich Karimov	
Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish	410
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba	416
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Takroriy ekinlar urug'ini to'g'ridan-to'g'ri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti	422
Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li	
Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli	426
Abdullayeva Dildora Qudratovna	

Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari	429
Adxamov Samariddin	
Barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati.....	434
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xo'jaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda.....	439
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari.....	445
Maxamadaliyeva MahliyoXon Maxamadmurod qizi	
Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari	452
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati	457
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar o'g'li	
Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili	463
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish	470
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
O'zbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamg'armalarning ahamiyati va o'rni	477
Babanazarova Gulzar Ziautdinovna, Ajibayeva Rauiya Maxsudovna	
Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning o'rni	483
Xudayarova Zuxra Yuldashevna	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ	486
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari.....	494
Burxonov Asliddin Asqar o'g'li	
Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi.....	501
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna	
Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана.....	507
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна	
Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari.....	513
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich	
Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане	517
Холдарова Фариза Тухтабаевна	
Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют.....	523
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рахимжон Искандарович	
Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution	532
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich	
Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy.....	538
Farhad Karimov	
Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash.....	542
Kabulova Nurgo'zal Umirbek qizi	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish	545
Muminova Maxbuba Abduvafboyevna	
Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash.....	552
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari..	556
To'rayev Nurbek Muxammadovich	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili	561
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari.....	566
Sharipova Shoxida Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari.....	571
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari	578
Sultanov Maxmud Axmedovich	

Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari.....	582
Turanov M. Sh.	
O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni.....	590
Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna	
O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi.....	600
Urazov Mansur Musurmanovich	
Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash.....	603
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish.....	609
Xidirova Barchinoy Ilxomovna	
Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri.....	614
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ.....	619
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	627
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Positioning Textile Products in Competitive Strategy.....	630
Икрамова Нодира Бурхон кизи	
Sanoatni tarkibiy o'zgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik ko'rsatkichlarini prognozlash.....	635
Kasimov Azamat Abduraimovich	
O'zbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi.....	642
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
To'qimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari.....	649
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан.....	654
Сагиева Молдир Оразбай кизи	
Оценка категории вейпов среди курильщиков электронных сигарет Узбекистана.....	659
С. М. Мирзалиев, М. О. Куролов, Г. К. Абдурахманова, Джуди Сметана, Крисси Льюис	
Jahon kabel bozorini tatbiq etish va rivojlantirish xususiyatlari.....	672
Uralov Olimjon Maxammadjonovich	
Moliyaviy hisobotlar va ularni tuzish va auditorlik tekshiruvdan o'tkazishning uslubiy jihatlarini rivojlantirish.....	677
Nomozova Qumri Isoyevna, Abdinazarov Samijon Abbos o'g'li, Jabbarov Azamat Murodullayevich, Boymurodov To'liqin Azamatovich	
Digital Transformation Implementation Directions and Instrument Analysis.....	684
Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
Understanding Financial Indicators and Their Strategic Utilization: Insights from Global Practices and Uzbekistan's Experience.....	688
Astanova Zarnigor Obid qizi, Tukhtabaev Jamshid Sharafetdinovich, Jurayev Xurshid Mamatkulovich, Ismatova Kamola Obid qizi	
Turizm xizmatlari eksportida zamonaviy texnologiyalar orqali xizmatlar sifatini oshirishning ahamiyati.....	694
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	
Sanoat korxonalarida personal mehnatini tashkil etishni optimallashtirish yo'llari.....	699
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi, Rustamova Dilnoza Jamshid qizi, Axtamova Parizod Oybek qizi, Nuritdinova Maftuna Jahongirovna	
O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish..	705
Kaxarova Dilnoza Shavkatovna	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar.....	711
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari.....	714
Xudayarova Maftuna Shavkatovna	
O'zbekiston qishloq xo'jaligini rivojlantirishda xorijiy va mahalliy investitsiyalarning o'rni.....	721
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	

Факторы успеха в управлении инвестициями промышленных предприятий	725
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Issues of minimizing risks related to mortgage lending of commercial banks of the republic of Uzbekistan	730
Kulliev Istam Yangimurodovich	
O'zbekiston Respublikasida nomoddiy aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil etish xususiyatlari	739
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Tijorat banklari faoliyatida risklarni pasaytirish yo'llari.....	744
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboyevich	
Investitsiyalar – moliyaviy barqarorlik kafolati.....	750
Xaydarov Nizamiddin Xamrayevich	
Современные подходы к управлению системой заработной платы и льгот в условиях рыночной экономики	755
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Atrof-muhit muhofazasida xulq-atvor iqtisodiyotining roli	763
Djalilov Farxod Abduganiyevich	
Eco-Paths of Uzbekistan: How Corporate Social Responsibility in Tree Planting and Transport Infrastructure is Paving the Way For Sustainable Futures.....	767
Oybekov Shohjahon Akmal o'g'li, Alfira Sofia, Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Oliy ta'lim xizmatlar bozorida raqamli marketingning ahamiyati.....	775
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Sanoatning kon-geologiya korxonalari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash xususiyatlari.....	780
Xotamov Javohir Abdusharop o'g'li	
Qishloq xo'jaligi agrotexnologiyalarni tijorat banklari orqali kreditlash yo'llari	785
Isakov J. Ya.	
Savdo korxonalarini rivojlantirishda tijorat banklarining ahamiyati va ularni takomillashtirish istiqbollari.....	792
Aktamov Abduvali Abdug'ani o'g'li	
Ekologik muammolar va "yashil" iqtisodiyot.....	798
Axunova Shohista Nomanjanovna, Maxkamova S. Sh.	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasida umidsiz soliqlar qarzini hisobdan chiqarish tartiblari va uni amaliyotda qo'llash masalalari.....	802
G'aybullayev Abdunabi Abduvohid o'g'li, Usubjanov Shavkat Sidiqjanovich, Abdulazizov Baxodirjon Muhammadzohid o'g'li	
Qishloq xo'jaligida qiymat yaratish zanjirini raqamli texnologiyalarni qo'llash asosida takomillashtirish	806
Iroda Turdibayevna Kudratova	
Soliq hisobi va tahlilini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	812
Jumayev Umid Nazarovich, Xo'jayev Sadridin Mamatmurotovich, Gapparov Zokirjon Bozorovich	
Biznesni raqamlashtirishning iqtisodiy mazmuni va biznes transformatsiyasining nazariy asoslari.....	816
Mamajonov Fayzullo Abdusamatovich	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	820
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....	828
Maxmudaliyeva Manzuraxon Raxmon qizi	
Globalshuv sharoitida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash masalalari	831
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Davr xarajatlari va audit hisobini takomillashtirish.....	837
Quliyev Komiljon Shuxratovich, Ismatov Shohislom Nabi o'g'li, Qilichov Chingiz Ne'mat o'g'li, Shukurov Nurbek Akbarovich	
Innovatsion ta'lim texnologiyalarining mohiyati va nazariy asoslari.....	840
R. K. Ollaberganova	
Mamlakatda moliya bozorini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	845
Rizayeva Laylo Patxulla qizi, Boboqulova Shaxlo Turg'in qizi, Aminjonova Nozima Naimjonovna	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish sharoitlari va imkoniyatlardan samarali foydalanish tahlili	850
Turgunov Odilbek Maripovich	
Hudud investitsion faolligini oshirishda marketing strategiyalaridan samarali foydalanish yo'llari	857
Achilov Abrorjon Niyatqobilovich, Ergashev Alijon Hojimatovich	

Инструменты финансового рынка в сокращении уровня бедности в экономике Республики Узбекистан.....	861
Саиткулова Матлуба	
“Yashil” iqtisodiyot, ekologiyalashtirish va barqaror rivojlanish integratsiyasi: barqaror kelajakni ta’minlashga kompleks yondashuv.....	866
Tadjibayev Zakir Malikovich	
O‘zbekistonda iqtisodiy faollikni ta’minlashga qaratilgan fiskal va monetar siyosatlarining hozirgi holati.....	871
Xudeybergenova Nigora Turgunbayevna	
Davlat budjetida g‘azna ijrosining o‘rni.....	878
Jo‘rayeva Mohinur Norqul qizi, Axmedova Yashnar Abdulla qizi, Nosirova Jamila Akbarovna	
Davlat budjeti daromadlarining ijrosi va nazorati.....	882
G. M. Samandarova	
Sanoat korxonalarida intellektual resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mexanizmi.....	887
Q. A. Odinayev	
Tools of State Policy for Sustainable Development of Social Infrastructure in Uzbekistan.....	892
Abbasov Baurjan Madiyarovich, Navik Istikomah, Se M.Si, Nasriddinov Fazliddin	
Некоторые вопросы инноваций в развитии банковской деятельности.....	898
Джураев К. Т.	
Применение цифровых технологий в противодействии финансовым мошенничествам	905
Гадаев Исмат Ядгарович	
Turizm sohasida kadrlar tayyorlashga ilmiy-nazariy yondashuvlar va kadrlarning zamonaviy kompetensiyalari	909
Yuldasheva Dilnoza Ulug‘bekovna	
Tijorat banklarining passiv operatsiyalarini samarali boshqarishni takomillashtirish.....	913
Sarimov Shaxbozali Soatali o‘g‘li	
Kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi tahlili	919
Suvonov Ibrohim Izbasarovich, Yoqubjonov Azizjon Qobiljon o‘g‘li	
Pulga talab va taklifni statistik prognozlash masalalari	923
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda soliq tizimi.....	928
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishni takomillashtirish usullari	932
To‘rayeva Nafisa Odiljonovna	
Behavioral Theory of the Firm	938
Egamberdieva Oydin Abror kizi	
O‘zbekiston hududlarida turizm turlarini rivojlanish orqali bandlik darajasini oshirish.....	944
Bolqiboyeva Ug‘iloy Bolqiboy qizi	
Mintaqa soliq tizimida yashirin iqtisodiyot ta’sirini baholash omillari	949
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna, Sapayev Maxsudbek Karimovich	
Sug‘urtaning iqtisodiyotdagi o‘rni va uning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar	953
Iminov Toxirjon Karimovich	
O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	957
Malikova Shoiray Baxtiyorovna	
O‘zbekiston tikuv-trikotaj korxonalarining xalqaro bozorlardagi mavqeyini oshirish yo‘llari.....	962
Vafoyeva Dilafruz Ikromovna	
Kichik biznes sohasini istiqboldagi rivojlanishida davlat siyosati.....	968
Abdug‘aniyev Murodjon Shavkat o‘g‘li	
Innovative Development of Business Activity.....	972
Son of Otakhanov Sardorbek Makhammadali	
Aholi bandligini oshirishda xususiy tadbirkorlikning o‘rni.....	976
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
Turizm sohasida logistikani rivojlantirish masalalari	980
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Marketing logistikasining zamonaviy yondashuvlari.....	985
Pardayev Sherzod Xolmurodovich	

Raqamli transformatsiya sharoitida jamoat tashkilotlarini boshqarishni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar	991
Raxmonov Abduxalil Rasulovich	
O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili.....	995
Shodiyev Xurshedjon Karimovich, Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li, Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich, Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirishning innovatsion mexanizmini takomillashtirish	1000
Shomurodova Mahliyo G'ulomjonovna	
2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasini “yashil” energiya bilan ta'minlash uchun olib borilayotgan islohotlar	1004
Tojiyev Bilol Abdirosulovich, Azimov Erkin Umidovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	1009
Ubaydullayev G'ayrat Zuvaytovich	
Ways to improve internal audit in enterprises in the digital economy	1014
Kodirova Zulhumor Namazovna	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	1019
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirish asosiy omilidir.....	1022
Aliyev Akmal, Bozorova Ozoda Raximovna	
Kichik biznesni mahalliy darajada boshqarish holatini baholashda mavjud iqtisodiy salohiyatni hisobga olgan holda yondashish uslubiyoti.....	1026
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Формирование механизмов стратегического управления развития химической отрасли.....	1033
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	1038
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг.....	1042
Каримова Азиза Махомадризовна, Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznesning amaliy ahamiyati.....	1047
Mamajanova Gulbaxor Toxirjon qizi, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Milliy innovatsion tizimning shakllanishida oliy ta'lim muassasalarining innovatsion rivojlanish prinsiplari...	1052
Nishonov Dilshod Shamsiddinovich	
Oliy ta'limda o'quv jarayonini samaradorligini oshirishda multimediya texnologiyalaridan foydalanish.....	1058
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda mikromoliyalash-tirishning xususiyatlari	1063
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
O'zbekiston Respublikasi fiskal siyosatining siklik xususiyatini aniqlash masalalari	1067
Sheraliev Javoxirbek Jaxongir o'g'li	
Управление хозяйственной деятельностью торговых предприятий.....	1073
Юлдашева Гульмира Азатовна, Зияев Дилшоджон	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH USULLARI

To'rayeva Nafisa Odiljonovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznes subyektlari faoliyatini raqamli texnologiyalarga o'zgartirish uning samaradorligini oshirishning asosiy muammolari o'rganiladi. Shuningdek, raqamli transformatsiya jarayonida menejmentning yetakchi rolini hisobga olgan holda, texnologiyaning alohida elementlarini ularning izchilligi, muvozanati va maqsadga muvofiqligi nuqtai nazaridan ko'rib chiqishdan iborat. Ushbu qo'yilgan maqsadlarga erishish yo'lida muallif tomonidan tadqiqotlar amalga oshirilgan va natijalarga erishilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, kichik biznes subyektlari, samaradorlik, Enterprise Resource Planning System (ERP), mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni boshqarish, CRM-tizimi, strategik CRM, operatsion CRM, analitik CRM, aralash (qo'shma) CRM, Business Performance Management (BPM).

Abstract: This article will consider the main problems of the transformation of small business activities to digital technologies to increase its efficiency. It also consists in considering individual elements of technology from the point of view of their consistency, balance and expediency, taking into account the leading role of management in the process of digital transformation. On the way to achieving these goals, the author conducted research and obtained results.

Key words: small business, small enterprises, efficiency, enterprise resource planning system (itp), customer relationship management, CRM system, strategic CRM, operational CRM, analytical CRM, mixed (joint) CRM, business performance management (BPM).

Аннотация: В данной статье будут рассмотрены основные проблемы трансформации деятельности малого бизнеса на цифровые технологии для повышения его эффективности. Он также заключается в рассмотрении отдельных элементов технологии с точки зрения их согласованности, сбалансированности и целесообразности с учетом ведущей роли менеджмента в процессе цифровой трансформации. На пути к достижению этих поставленных целей автором были проведены исследования и получены результаты.

Ключевые слова: малый бизнес, малые предприятия, эффективность, система планирования ресурсов предприятия (itp), управление взаимоотношениями с клиентами, CRM-система, стратегическая CRM, операционная CRM, аналитическая CRM, смешанная (совместная) CRM, управление эффективностью бизнеса (BPM).

KIRISH

Hozirgi vaqtda kichik biznes faoliyatini raqamli texnologiyalarga o'zgartirish uning samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishi hisoblanadi, kichik biznes uchun esa bu jarayonlarni amalga oshirish qiyin, chunki ular alohida-alohida, kompleks yondashuvdan foydalanmasdan sodir bo'ladi.

Raqamli transformatsiya mexanizmi deganda amaldagi me'yoriy-huquqiy baza va barqaror rivojlanish maqsadlariga muvofiq raqamli texnologiyalarni kichik biznes subektlarining biznes jarayonlariga, kundalik hayotda raqamli texnologiyalar amaliyotiga joriy etish usullari va vositalari majmui hisoblanadi.

Raqamli texnologiyaning aniq vazifalarining mohiyatini tushunish uchun ushbu mexanizmning tarkibiy elementlari o'rtasida tegishli munosabatlarni o'rnatishi kerak. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarni shakllantirish va rivojlantirishning muammoli masalalari tadqiqotchilar tomonidan ilmiy munozaralarga sabab bo'lmoqda. Biroq raqamli transformatsiya jarayonida menejmentning yetakchi rolini hisobga olgan holda, texnologiyaning alohida elementlarini ularning izchilligi, muvozanati va maqsadga muvofiqligi nuqtai nazaridan ko'rib chiqish juda dolzarb bo'lib qoladi.

Kichik biznesning holati va muammolari haqidagi zamonaviy g'oyalarni ko'rib chiqish asosida kichik biznes subyektlari rahbarlarining e'tiborini raqamli texnologiyalardan foydalanishni boshqarishning ilg'or tajribalariga

qaratish zarur. Raqamli texnologiyalar biznes modellarini joriy etishda xarajatlarni kamaytirish va sifatni yaxshilash orqali barqaror raqobatdosh ustunliklarning asosini tashkil qilishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Olimlarning fikricha, dunyo mamlakatlarida kichik biznes subyektlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish mehnat unumdorligini 40 foizga oshirishi mumkin. Yaqin kelajakda yangi raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish alohida korxonalar va umuman mamlakatlarning xalqaro raqobatbardoshlik darajasini belgilaydi, shuningdek raqamlashtirish uchun infratuzilma va huquqiy muhitni (raqamli huquq) shakllantiradi.

“Raqamli iqtisodiyot va “raqamli pul” tushunchalari birinchi marta 25 yil oldin AQShning Massachusetts texnologiya instituti professori Nikolas Negroponte (1995) tomonidan kiritilgan”. Biroq, uning konseptual dizayni uchun muhim to'siq yaratishga hissa qo'shadigan aniq ta'rif hali ham mavjud emas.

Jahon banki guruhi Prezidenti Jim Yong Kimning (2016) so'zlariga ko'ra, “insoniyat hozirda axborot-kommunikatsiya inqilobini boshdan kechirmoqda. Uning fikricha, mobil telefonga ega bo'lgan eng kambag'al uy xo'jaliklari soni qulay yashash sharoitlari yoki ichimlik suvi bilan ta'minlanganlarga qaraganda ko'proq” deb keltiradi.

Chet ellik iqtisodchi olim P.Kirillovning (2018) qarashlaricha “raqamli iqtisodiyot fan va texnika taraqqiyotining oqibatlaridan biri sifatida tovarlar va xizmatlarni ishlab chiqarish hamda tarqatishni raqamli internet texnologiyalari muhitiga o'tkazishni nazarda tutadi”.

V.A.Utkina, Ye.V.Emshanovalarning (2016) fikricha “raqamli texnologiyalar-ni rivojlantirishning yangi bosqichida asosiy xavf va tahdidlardan biri bu kompaniyalar, ijtimoiy-iqtisodiy tizimlar, ijtimoiy platformalar va odamlar o'rtasidagi munosabatlarning miqdori, sifati va xilma-xilligining sezilarli o'sishidir”. Ushbu o'sish tranzaksiyalar soni va ma'lumotlar hajmining eksponent dinamikasi bilan birga keladi, bu esa iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlarning yanada murakkab integratsiyasiga olib keladi, uning oqibatlarini insoniyat hali baholamagan.

M.Lapustaning (2008) tadqiqotlarida “kichik biznes – qonunchilikda belgilangan me'yorlarga muvofiq bozor iqtisodiyoti subyektlari tomonidan tadbirkorlik faoliyatining amalga oshirilishi” sifatida qayd etilgan.

B.Yu.Xodiev (2000) va S.K.Salaevlarning (2008) ilmiy izlanishlarida “kichik biznes rivojlanish tendensiyalarini modellashtrish va bashoratlash masalalari to'g'risida yoritilgan”. Lekin xorij tajribasi asosida rivojlantirish masalalariga batafsil yoritilmagan.

TADQIQOTNI AMALGA OSHIRISHDA FOYDALANILGAN USULLAR

Tadqiqotni amalga oshirishda qo'yilgan maqsadlarni amalga oshirishda mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, guruhlashtirish, iqtisodiy-statistik tahlil, o'zaro va qiyosiy taqqoslash usullaridan samarali foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Raqamli texnologiyalarni joriy etish va rivojlantirish bozorlarning o'zgarishiga olib keladi, bu, albatta, tadbirkorlardan o'z biznes faoliyatini qayta ko'rib chiqishni va biznesni rivojlantirishning yangi istiqbollarini aniqlashni talab qiladi. Raqamli texnologiyalarni nazariy tahlil qilish ushbu muammoning quyidagi jihatlarini aniqlashga imkon beradi: 1) raqamli texnologiyalardan foydalangan holda allaqachon faoliyat yuritayotgan korxonalarning mijozlar, sheriklar, yetkazib beruvchilar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan yanada samarali hamkorlik qilish uchun yangi imkoniyatlarni izlash; 2) yangi faoliyat sohalarini aniqlash. Ushbu masalalarni hal qilish kichik biznes subyektlari uchun dolzarbdir, chunki u har qanday iqtisodiyot tarkibida muhim jarayon bo'lib, muhim ijtimoiy-iqtisodiy funksiyalarni bajaradi.

1-jadval: Raqamli texnologiyalarni qo'llashda kichik biznesni rivojlantirishning asosiy muammolari¹

№	Muammolar	Muammolar tavsifi	Muammoga yechimlar
1.	Moliyalashtirish resurslari cheklanganligi	Kichik biznesning asosiy faoliyatini moliyalashtirish ko'pincha yetarli yemas, shuning uchun ular qarz kapitaliga murojaat qilishadi. Moliyalashtirish manbalarini ajratish raqamli xizmatlar uning yo'qligi sababli imkonsizdir	Davlatdan subsidiyalar; raqamlashtirish mahsulotlarini past foizda yoki bo'lib-bo'lib ishlatishda qarz mablag'laridan foydalanish uchun sharoit yaratish va hokazo.
2.	Investitsiyalarni jalb etishning past darajadagi jozibadorligi	Potensial investorlarni ancha uzoq ish tajribasiga yega yirik firmalar qiziqtiradi. Kichik firmalar ularga jiddiy qiziqish uyg'otmaydi, ularga nisbatan kamroq ishonchga yega	Investitsiyalarni jalb qilish uchun siz ijodiy g'oyalardan foydalanishingiz, loyihalar va strategiyalarni ishlab chiqishga jiddiy yondashishingiz kerak.

¹ Muallif ishlanmasi

3.	Xodimlar malakasining pastligi	Ko'pincha mutaxassislar yirik firmalarda ishlashga tayyor, ba'zida hamma ham kichiklari haqida bilmaydi	Axborot qobiliyatiga yega bitiruvchilar bilan faol ishlash
4.	Menejerlar malakasining pastligi	Biznes yuritish ko'pincha "engil ish" bilan taqqoslanadi. O'zgaruvchan iqtisodiy hodisalar sharoitida o'z faoliyatini jiddiy qabul qilishga, takomillashtirishga va rivojlanishga tayyor bo'lmagan menejer raqamli iqtisodiyot nuqtai nazaridan istiqbolsizdir. Texnologiyalar ko'pincha ular uchun qiyin, ular qo'shimcha o'qishga tayyor yemaslar. Ta'limning yetishmasligi va hokazo.	Aholiga moliyaviy va raqamli savodxonlikni singdirish. Ta'lim tizimini optimallashtirish, universitet va kollejlarning barcha mutaxassisliklari va yo'nalishlari bo'yicha menejment kursini joriy yetish
5.	Korxonani rivojlantirishga qiziqishning past darajasi yoki uning yo'qligi	Agar kompaniya allaqachon ishlayotgan bo'lsa, menejerlar o'zgarishlardan qo'rqib, yangi vositalardan foydalanish bilan bog'liq xavflar, oxirida to'lanmasligi mumkin bo'lgan raqamli texnologiyalardan foydalanishni xohlamaydilar	Axborotlashtirish vositalarini ommalashtirish uchun malaka oshirish kurslari va seminarlarni, shu jumladan masofaviy kurslarni o'tkazish. Barcha turdagi korxonalar faoliyatida raqamli xizmatlardan foydalanishning afzalliklarini tushuntirish
6.	Ilmiy-texnik tadqiqotlar va ishlanmalarni amalga oshirishning iloji yo'q	Yuqorida keltirilgan muammolar bilan bog'liq cheklovlar tufayli ushbu sohadagi korxonalar ilmiy-texnik tadqiqotlar o'tkazishda cheklangan	Tayyor raqamli xizmatlar va mahsulotlardan foydalanish, ularni mutaxassislarni jalb qilgan holda o'z sharoitida optimallashtirish. IT kompaniyalari bilan hamkorlik qilish
7.	Qonunchilik bazasining nomukammalligi, soliq tizim	Bu rivojlanishni sekinlashtiradi, ko'pincha birlashtiriladi va kichik biznesning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olmaydi	Kichik va o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oladigan qoidalarni ishlab chiqish va amalga oshirish o'rta biznes, shuningdek, mamlakat hududlarining o'ziga xos xususiyatlari. Kichik va o'rta korxonalar uchun soliq yukini kamaytirish, soliq imtiyozlari berish va boshqalar.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar va istiqbollarni ochadi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish kichik biznesga xarajatlarni kamaytirish, korxonaning samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish, raqamli tovarlar va xizmatlar bozorida ma'lum o'rinlarni egallagan yangi turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish imkonini beradi. Rivojlanayotgan istiqbollar bilan bir qatorda, nafaqat investitsiyalarni izlash, balki kichik biznesning raqamli transformatsiya sharoitida muvaffaqiyatli harakat qilish imkonini beradigan yangi vakolatlarini shakllantirish bilan bog'liq yangi muammolar ham mavjud. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalardan foydalanish nafaqat ichki, balki tashqi bozor ishtirokchilari tomonidan ham raqobatning kuchayishiga olib keladi.

Kichik biznes sohasida raqamli texnologiyalarni qo'llashning yana bir muammosi – bu ko'rib chiqilayotgan tadbirkorlik sohasi subyektlarini raqamli iqtisodiyotga jalb qilish darajasini aks ettiruvchi statistik ma'lumotlarning yetishmasligi. Raqamli iqtisodiyotning aksariyat masalalari hozirgi vaqtda kichik biznes subyektlari faoliyati natijalarini taqsimlash, almashish jarayonlari, moliya sohasi bilan bog'liq. Kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirishda, ayniqsa uni infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlashda ko'plab to'siqlar va qiyinchiliklarni aniqlashga imkon beradi.

Mamlakatimizda kichik kichik biznesni rivojlantirishning tuzilgan modeli haqiqiy vaziyatni tavsiflaydi va kichik kichik biznes subyektlarining istiqbolli holati barqarorligining o'sishini ko'rsatadi. Keltirib o'tilgan model natijalari tadbirkorlikni istiqbolli rivojlantirishning bunday tendensiyalari to'g'risida xulosa chiqarishga imkon beradi. Mamlakatimizda raqamlashtirishni hisobga olgan holda: kichik kichik biznes subyektlari va jalb qilingan investitsiyalar sonining ko'payishi; ish bilan band bo'lganlar sonining ko'payishi va to'g'ridan-to'g'ri mehnat unumdorligi; tadbirkorlikning ishbilarmonlik faolligi va diversifikatsiyalangan investitsiya sohalarining jozibadorligi kichik kichik biznes subyektlari daromadlarining ko'payishiga olib keladi.

Kichik kichik biznes subyektlarini rivojlantirishni tartibga solish jarayonlariga sinergik yondashish strategik va taktik rejalashtirish hamda subyektlararo o'zaro hamkorlik asosida tadbirkorlarning o'zini-o'zi tashkil etishi va o'zini-o'zi rivojlantirishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish bo'yicha sa'y-harakatlarni birlashtirish imkonini beradi.

Raqamlashtirish sharoitida kichik biznes subyektlari faoliyatining ta'kidlangan muhim xususiyatlari infratuzilmani qo'llab-quvvatlashning rivojlanish potentsialining tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimiga muvofiqligini tarkibiy tahlil qilish asosida infratuzilmani qo'llab-quvvatlash tuzilmasini takomillashtirishning raqamli majburiyatlarini aks ettiradi. Boshqaruv faoliyatini raqamlashtirishni tezlashtirish, kichik biznes subyektlarida boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligi va murakkabligini oshirish uchun kichik biznesni bosqichma-bosqich raqamli o'zgartirishga va boshqaruv qarorlarini qabul qilish muhiti sifatida raqamli ekotizimni shakllantirishga uslubiy yondashuv quyidagi 2-jadvalda keltirib o'tiladi.

2-jadval: Kichik biznes subyektlarini raqamlashtirishning bosqichlari²

№	Bosqichlar	Tartib-tamoyillar
I	Raqamli transformatsiya loyihasini tahliliy tayyorlash	Axborot va raqamli texnologiyalar tizimlarni joriy etish va tashkil etishda foydalanishni tahlil qilish; IT-infratuzilmasining holati va rivojlanish darajasini baholash; IT-resurslari va jarayonlarni boshqarishni baholash; Axborot xavfsizligi darajasi; E'tibor qaratiladigan biznes-jarayonlarni eng mayda detallargacha va biznes xususiyatlarini aniqlash bilan tahlil qilish va baholash; Sanoat sohasida raqamli transformatsiyaning eng yaxshi amaliyotlarini tahlil qilish.
II	Biznes jarayonlarini raqamli transformatsiyalashni asoslash	Asosiy loyhalarni kelgusida rivojlanishining maqsadini aniqlashtirish; Raqamli transformatsiyadan kutiladigan natijalar: raqamli transformatsiyalashdan maqsadlar, missiya; Raqamli texnologiyalarga qo'yiladigan talablar; Raqamli transformatsiya asosida biznesni rivojlantirish istiqbollari.
III	Raqamli biznesni o'zgartirish uchun loyiha yechimini ishlab chiqish	Raqamli transformatsiyaning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash; Amalga oshirish uchun tegishli xizmatlar va raqamli texnologiyalar ro'yxatini tanlash va ustuvorliklarini belgilash; Raqamli texnologiyalarni joriy etish uchun tanlangan imkoniyatlarni tahlil qilish; Raqamli biznes transformatsiyasi loyihasi uchun resurslarni qo'llab-quvvatlash va byudjetni shakllantirish; Loyiha uchun mas'ul shaxslar guruhini va ularga zarur vakolatlarni berishni aniqlash.
IV	Raqamli ekotizimning shakllanishi	Texnik topshiriqlarni ishlab chiqish; Raqamli ekotizimning integratsion yechimining funksional tarkibini ishlab chiqish; Jarayonni bosqichma-bosqich ishga tushirish.

So'nggi yillarda kichik biznes subyektlari faoliyatida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish global inklyuziv o'sishning eng muhim omillari hisoblanadi. Birgalikda, ushbu korxonalar boshqa har qanday hajmdagi korxonalarga qaraganda ko'proq odamlarni ish bilan ta'minlaydi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes past malakali ishchilar va qishloq jamoalariga juda zarur ish joylarini taklif qilish orqali yuz millionlab odamlarning turmush tarzini yaxshilashga imkoniyat yaratadi. Shunday qilib, kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish tashqi yordamga muhtoj va bunga loyiqdir, ammo uni samarali ta'minlash oson ish emas. Garchi kichik biznes raqamli inqilobdan yirik kompaniyalar singari katta foyda ko'rmagan bo'lsa-da, raqamli texnologiyalarning tobora keng doirasi kichik biznesning bozorlarga qanday kirishi, qanday ishlashi va kapitalni qanday qabul qilishi hamda boshqarishiga ta'sir ko'rsatdi.

3-jadval: Iqtisodiy faoliyat va axborotlashtirish bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlarning asosiy ko'rsatkichlari³, mlrd. so'mda

№	Ko'rsatkichlar	Yillar					2022-yilda 2018-yilga nisbatan o'zgarishi (+,-)
		2018	2019	2020	2021	2022	
1.	Jami xizmatlar	146 836,3	190 356,0	218 853,5	284 388,1	357 554,5	210 718,20
2.	Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	9 744,1	10 869,2	12 886,0	17 117,2	22 917,6	13 173,50
3.	Moliyaviy xizmatlar	21 192,9	34 635,0	45 817,3	59 851,7	80 431,0	59 238,10
4.	Kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	2 628,0	3 102,1	3 407,4	4 771,5	5 842,3	3 214,30
5.	Jamiga nisbatan o'zgarishi, foizda	1,79	1,63	1,56	1,68	1,63	1,52

² Muallif ishlanmasi.

³ <https://stat.uz/uz/default/press-reizlar> ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

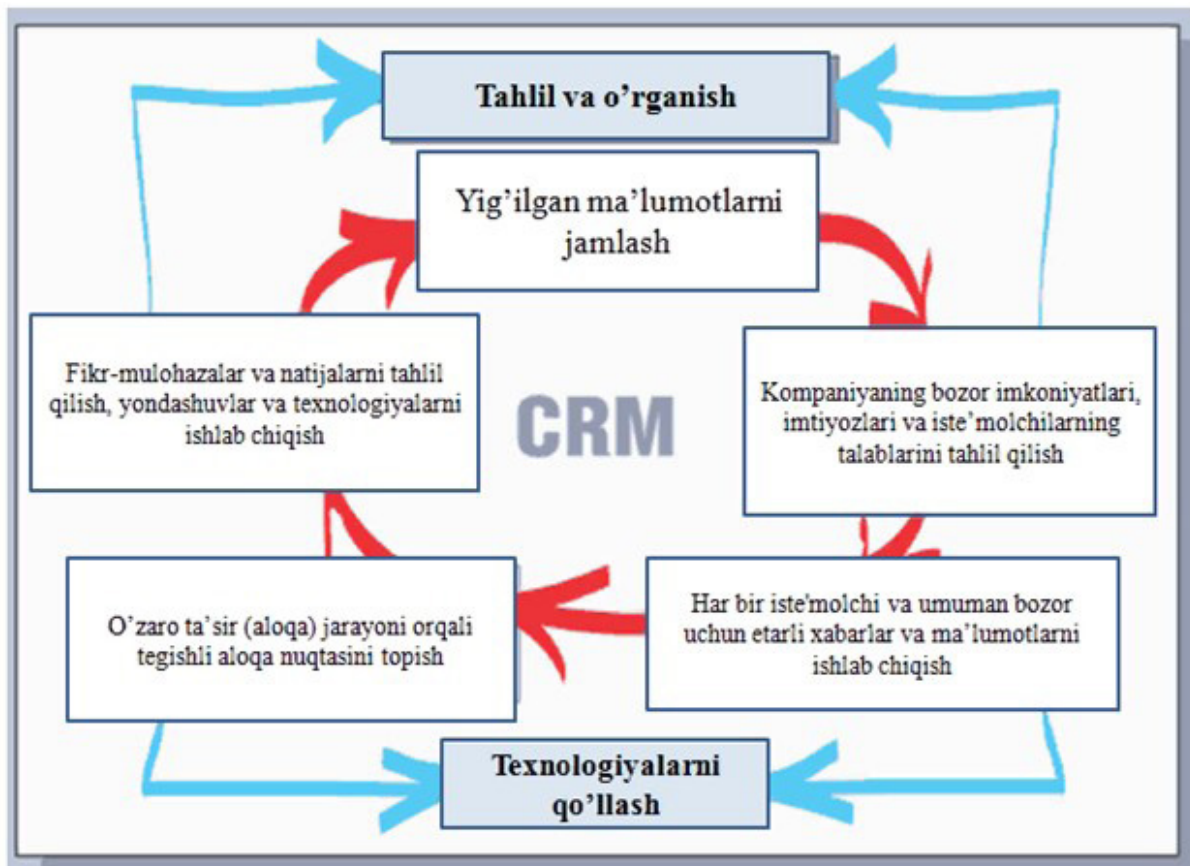
Yuqoridagi 3.2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, mamlakatimizda iqtisodiy faoliyat va axborotlashtirish bo'yicha ko'rsatilgan xizmatlar jami 2022-yilda 357554,5 mlrd. so'mni tashkil qilib, bu ko'rsatkich 2018-yilga nisbatan 210718,20 mlrd. so'mga oshgan. Shundan, aloqa va axborotlash-tirish xizmatlari 2022-yilda 22917,6 mlrd. so'mni tashkil qilib, 2018-yilga nisbatan 13173,50 mlrd. so'mga ko'payganligini alohida e'tirof etishimiz mumkin. Bu esa yildan-yilga ushbu sohaga mamlakatimiz tomonidan alohida e'tibor berilayotganligidir. Aloqa va axborotlashtirish sohasida moliyaviy xizmatlar ham 2022-yilda 2018-yilga nisbatan 59238,10 mlrd. so'mga oshgan. Kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlari 2022-yilda 5842,3 mlrd. so'mni tashkil qilib, bu ko'rsatkich 2018-yilga nisbatan 3214,30 mlrd. so'mga oshganligini ko'rishimiz mumkin. Ushbu ko'rsatkichlarni jami xizmatlarga nisbatan hisoblaganimizda aloqa va axborotlashtirish xizmatlari 2022-yilda 2018-yilga nisbatan 1,52 foizga o'zgargan.

Bugungi dunyo biznesda tub o'zgarishlarni talab qilmoqda. Kecha talabga ega bo'lgan va ishlagan narsa bugungi kunda ahamiyatsiz bo'lib qolmoqda. To'yingan bozor, yuqori raqobat, mijozlar talablari – biznesni raqamli transformatsiyasiga bo'lgan zaruratining ba'zi sabablaridan hisoblanadi. Yangi texnologiyalarni joriy etish bugun kirib kelayotgan kelajakka qadamdir. Biznesning raqamli transformatsiyasi yangi texnologiyalarni qo'llash orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga qaratilgan. Biroz oldin biznes sohasiga ijtimoiy tarmoqlarning joriy etilishini inqilob deb atash mumkin edi.

Kichik biznes subyektlarining raqamli texnologiyalarga o'tishi nafaqat hujjat aylanishining ushbu shaklini yaratishni, balki butun axborot makonining chuqur o'zgarishini anglatadi.

Raqamli texnologiyalar mahsulotni yaratishning butun siklini, loyihadan bozorga chiqarishgacha bo'lgan jarayonni qamrab oladi. Ushbu jarayonda qo'shimcha qiymat yaratadigan barcha bo'limlar ishtirok etadi, shuning uchun shu tarzda ishlatiladigan vositalar va usullar xilma-xil bo'lib, ular dasturiy mahsulotlar to'plamini yaratadilar, jumladan: CRM (Customer Relationship Management), ERP (Enterprise Resource Planning), MES (Manufacturing Execution System), PLM (Product Life-cycle Management), MDM (Master Data Management), ERM (Enterprise Risk Management) va hokazo.

Quyida biz kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish usullarini ko'rib chiqamiz. CRM (Customer Relationship Management – mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish) bu dasturiy mahsulot yoki texnologiya emas. Bu hatto mahsulotlar to'plami ham emas.

1-rasm: CRM texnologiyasidagi axborot jarayonlarining soddalashtirilgan tuzilishi⁴

4 Muallif ishlanmasi.

Yuqoidagi 1-rasmga ko'ra, CRM texnologiyasi ma'lumotni yagona ma'lumotlar bazasiga kiritish vositasini taqdim etishi kerak (kompaniya xodimlari tomonidan ham, mijozning o'zi tomonidan ham, masalan, ro'yxatdan o'tish yoki sotib olish davomida veb-sayt orqali) va ma'lumotlar har bir yangi mijoz bilan markaziy ravishda yangilanishi kerak. Keyingi daraja – ma'lumotlarni qayta ishlash vositalari (reyting, klasterlash, yig'ish, vizualizatsiya va hokazo.). Va nihoyat, barcha ma'lumotlarga kirish vositasi – kompaniyaning barcha bo'linmalari tomonidan kirish va chiqish. Shu bilan birga, savdo agentiga, masalan, mijozning sotib olish tarixi va uning afzalliklari prognozi kerak bo'lishi mumkin – keyingi safar unga nima taklif qilinishi mumkin, marketing bo'limi uchun esa, masalan, maqsadli guruhlarini tahlil qilish kerak. Ya'ni, CRM turli maqsadlar va turli bo'limlar uchun ma'lumotlarni taqdim etishning boshqa shakliga imkon beradi. Kichik biznes subyektlari va boshqaruvchilar uchun texnologiyalar samaradorlikni oshirishi, daromad o'sishini ta'minlashi va biznes jarayonlari hamda tizimlarini yaxshilashda yordam berishi mumkin.

Demak, CRM – bu “mijozlarga yo'naltirilgan” yondashuv bo'lgan barqaror biznesni yaratishga qaratilgan konsepsiya va biznes strategiyasidir. Ushbu strategiya ilg'or menejment va axborot texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan bo'lib, ular orqali kompaniya o'z hayot siklining barcha bosqichlarida (jalb qilish, ushlab turish, sodiqlik) o'z mijozlari to'g'risida ma'lumot to'playdi, undan bilim oladi va bu bilimlarni ular bilan o'zaro manfaatli munosabatlarni o'rnatish orqali o'z biznesining manfaatlari yo'lida ishlatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznes subyektlari faoliyatida avvalambor sohalarni aniqlash va raqamlashtirish ta'siri ostida ulardagi o'zgarishlarni tavsiflash korxonaning raqamli texnologiya strategiyasini rejalashtirishning boshlanishi bo'lishi mumkin. Raqamli texnologiyalarni korxonadagi alohida vazifa sifatida emas, balki samarali biznesni yanada olib borishga yaxlit yondashuv elementi sifatida ko'rib chiqish muhimdir. Zero, raqamli texnologiyalarni qo'llash jarayoni hech qachon tugamaydi va doimiy hushyorlikni, texnologiyalarni bilishni, bozor tendensiyalarini va raqamli transformatsiya mexanizmini yaratish va doimiy ravishda takomillashtirish zarurligini nazarda tutadigan moslashuvchan faoliyatga e'tibor qaratish zarur.

Rivojlanayotgan istiqbollar bilan bir qatorda, nafaqat investitsiyalarni izlash, balki kichik biznesning raqamli transformatsiya sharoitida muvaffaqiyatli harakat qilish imkonini beradigan yangi vakolatlarini shakllantirish bilan bog'liq yangi muammolar ham mavjud. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalardan foydalanish nafaqat ichki, balki tashqi bozor ishtirokchilari tomonidan ham raqobatning kuchayishiga olib keladi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish kichik biznesga xarajatlarni kamaytirish, korxonaning samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish, raqamli tovarlar va xizmatlar bozorida ma'lum o'rinlarni egallagan yangi turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Н.Негропонтэ Being Digital (фундаментальная статья Николоса Негропонтэ по цифровой экономике за 1995 год, часть 2. <https://habr.com/ru/company/philtech/blog/354418>.
2. Доклад Всемирного банка “Цифровые дивиденды”. <http://www.inesnet.ru/2016/01/opublikovan-doklad-vsemirnogo-banka-cifrovy-e-dividendy..>
3. Кириллов П. Цифровая платформа для интернета вещей: универсальный продукт для умных производств, городов, зданий // Бизнес Территория. – 2018. – № 1. – с. 35-36.
4. Уткина В.А., Емшанова Е.В. Основные проблемы развития интернета и онлайн-торговли в России// Молодой ученый. – 2016. – № 11(115). – с. 1031-1033.
5. Lapusta M.G., Small business: Textbook. – M: INFRA-M, 2008. – p. 567.
6. Xodiyev B.Yu. O'zbekiston iqtisodiyotiida tadbirkorlik rivojlanishini ekonometrik modellashirish. Dis.... iqt. D-ri. – T., TDIU. 2000. -338 b.; Salayev S.K. Kichik biznes rivojlanish tendensiyalarini modellashirish va bashoratlash (O'zbekiston Respublikasi misolida).Dis... iqt. Fan. d-ri. – T., 2008.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.